

СУЧАСНІ ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕДІАЦІЇ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДДЯМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Походжай О.О.,

*Здобувач на програмі “Магістр медіація та менеджменту конфліктів”
БІЗНЕС ШКОЛА “КРОК” ВНЗ “Університет економіки та права “КРОК”, м. Київ, Україна
e-mail: olgapokhodzhai@gmail.com*

Доляновська І.М.,

*к.ю.н., доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», м. Київ, Україна,
e-mail: DolianovskaIM@krok.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1606-7096>*

Медіація як альтернативний метод є дієвим механізмом врегулювання конфліктів в багатьох країнах світу. Доказом того, що медіація впевнено займає почесне місце серед альтернативних методів вирішення суперечок, є підписання 7 серпня 2019 року в Сінгапурі Конвенції ООН "Про міжнародні угоди за результатами медіації" (United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation) [1]. Підписання Урядом України даної Конвенції, свідчить про те, що медіація в Україні розвивається, однак ще не закріплена на законодавчому рівні. Процес становлення медіації в Україні є досить тривалим, існує вже близько 14 законопроектів про медіацію, останній з яких - законопроект № 3504 від 19.05.2020 - прийнято в першому читанні [2].

Паралельно з законотворчою діяльністю за підтримки міжнародної ініціативи відбувається процес впровадження інтеграції медіації в судову систему України. На базі пілотних проектів у п'ятнадцяти судах загальної юрисдикції першої та апеляційної інстанції було відпрацьовано щонайменше п'ять проектів з медіації. У рамках цих проектів розроблено три моделі судової медіації: добровільна медіація за участю зовнішніх медіаторів; добровільна медіація за участю судді-медіатора; процедура врегулювання суперечки за участю судді. Кожна з цих моделей має свої переваги та недоліки в процесі застосування. Сучасні тенденції щодо посилення взаємодії медіаційної процедури та судочинства зумовлюють необхідність приділення окремої уваги дослідженню проблем медіації, інтегрованої в судове провадження [3 с.121].

Досвід впровадження медіації в різних країнах свідчить про те, що альтернативне вирішення суперечок стає більш поширеним у світі та займає міцну позицію поруч з судовим процесом. Все більше країн впроваджують медіацію як обов'язкову досудову процедуру. В інших країнах звернення до альтернативного вирішення суперечок залишається добровільним, однак користується попитом завдяки своїм перевагам.

Проблема популяризації медіації залишається відкритою та актуальною незалежно від того, піде Україна шляхом добровільності процесу або обов'язковості досудової медіації. Оскільки медіація не існує сама по собі, а її розвиток багато в чому залежить від підтримки держави, спільноти правників

та суспільства в цілому, вважаємо за доцільне розглянути більш ґрунтовно участь стейкхолдерів (зацікавлених сторін), а саме суддів, у розвитку медіації в Україні та визначити фактори, які б допомогли вплинути на швидке та успішне впровадження цього альтернативного методу вирішення конфліктів.

Окремі науковці, такі як Кисельова Т., Ясиновський І. Г. та інші здійснювали комплексне дослідження проблем впровадження медіації в Україні. Інші, такі як Яковлев В. В., досліджували основні моделі медіації як правового інституту в залежності від її співвідношення з судовою системою держави [4]. Проте ними не було в повній мірі розкрито питання участі суддів у розвитку медіації в Україні.

Кисельова Т. досліджувала розвиток медіації в Україні та вплив основних стейкхолдерів, зокрема суддів, на цей процес і слушно зауважила, що відносна ефективність діяльності українських судів вказує на те, що вони можуть бути зацікавлені в медіації як технології вирішення суперечок більше, ніж в механізмі підвищення своєї ефективності. Дійсно, українські судді, які брали участь в пілотних проектах з медіації, демонстрували розуміння медіації як цивілізованого засобу мирного врегулювання суперечок і бачили себе носіями нової культури вирішення конфліктів. Це ставлення має підтримуватися і заохочуватися. Суди залишаються головним воротарем у питанні вирішення суперечок, і їх підтримка має життєво важливе значення для розвитку руху медіації [5].

На думку Алеша Залара, серед суддів в Україні поширена думка про те, що в даний час не існує достатньої кількості правових підстав для направлення судових справ на медіацію. На відміну від деяких країн Центральної та Східної Європи, правова культура і традиції в Україні не сприяють еволюційному тлумаченню загальних правових принципів з точки зору того, що медіація може розвиватися без чіткої нормативно-правової основи. «Неписане» правило - все, що не є чітко дозволеною, заборонено - є серйозною перешкодою для розвитку медіації. Здається, що в даних обставинах правові прогалини щодо медіації при суді можуть бути заповнені тільки в рамках експериментальної, пілотної схеми медіації, яка реалізується в судах. Оскільки суди не мають чітких регуляторних повноважень для визначення внутрішніх принципів, стандартів і правил роботи системи медіації, не слід очікувати, що суди займатимуть активну позицію з цього питання та запропонують низову ініціативу [6].

Як бачимо з наведених вище досліджень, підтримка суддів не є однозначною, хоча впровадження альтернативного врегулювання суперечок мало б позитивно вплинути на судову систему, а саме зменшити навантаження на суди та суддів зокрема. Для цього, звичайно, суддівський копрпус має позитивно сприймати та ратувати за запровадження таких можливостей використання елементів медіації в судах, як: інформування та заохочення сторін у справі до використання засобів альтернативного вирішення спорів; визнання медіаційної угоди як належного правового доказу у справі; ухвалення у разі необхідності нормативно-правової бази для медіації і надання експертної у разі доповнення проєктів Закону «Про медіацію»; участь у тренінгах та

навчальних програмах стосовно навчання навичкам альтернативного вирішення спорів.

Отже, важливість підтримки розвитку медіації в Україні спільнотою правників, зокрема адвокатами та суддями, важко переоцінити, адже саме до цих інстанцій звертаються при виникненні конфлікту. Медіація як альтернативний метод вирішення конфліктів стає популярною та широко застосовуваною там, де є всебічна підтримка усіх стейкхолдерів. Підтримка серед суддів могла б бути запорукою довіри суспільства до медіації як до інституту.

Можемо дійти висновку, що посилення підтримки медіації серед суддів буде позитивно впливати на розвиток медіації в Україні. Це покращить обізнаність та сприятиме тому, що судді все частіше направлятимуть справи на медіації, незалежно від того, яку з моделей буде обрано в Україні. Також небезпідставним буде дослідження рівня обізнаності та підтримки суддями медіації як альтернативного методу вирішення суперечок.

Список використаних джерел:

1. Конвенція ООН "Про міжнародні угоди за результатами медіації" URL: <https://www.singaporeconvention.org/convention/the-convention-text/> (дата звернення 11.11.2020).
2. Про медіацію: Проект Закону від 19.05.2020 № 3504. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68877 (дата звернення 11.11.2020).
3. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник./ Т. Білик та ін. ; за ред. Н. Крестовської, Л. Романадзе. Одеса, 2019. 456 с.
- 4 Яковлев В.В. Присудова та позасудова медіація: основні ознаки Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди «ПРАВО». Випуск 26, 2017 р. С.139-151
5. Кисельова Т. Інтеграція медіації в судову систему України. Програмний документ. У рамках проекту Ради Європи "Підтримка впровадженню судової реформи в Україні". Київ 2017.С.15.URL:<https://rm.coe.int/kyselova-t-mediation-integartion-ukr-new-31072017/168075c1e7>. (дата звернення 11.11.2020).
6. Аlesh Залар. Комплексний аналіз поточного контексту, бар'єрів та можливостей для розвитку медіації з рекомендаціями щодо розвитку та впровадження медіації в Україні. Програма реформування сектору юстиції "Нове Правосуддя". USAID.2019. С.35 URL:https://newjustice.org.ua/wp-content/uploads/2019/11/New-JusticeComprehensive_Analyses_on_-Mediation_for_Ukraine_Ales_Zalar_UKR.pdf (дата звернення 11.11.2020).